

ROVANIEMI

Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) -malli

Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) Rovaniemen kaupungissa.

Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on lasten ja nuorten* hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen kohdistuvien vaikutusten ennakointia ja seurantaa päätöksenteossa.

Tässä diasarjassa esitellään LAVA -malli.
Tarkempi ohjeistus ja työkalut prosessin toteuttamiseksi löytyvät Lapsivaikutusten arvioinnin käsikirjasta.

*alle 18-vuotiaat. Huomioidaan myös 18 vuotta täyttäneet nuoret aikuiset, esimerkiksi koulutuksen vaikutuksia tarkasteltaessa.

Milloin ja miten lapsivaikutusten arviointia tehdään?

Roolit ja vastuu

Lapset, nuoret ja perheet:

Saavat tietoa ja tuottavat tietoa päätöksenteon tueksi.

Toimialan esittelijä ja johtoryhmä:

Tunnistavat talousarvion suunnittelussa LAVA:a edellyttävät muutoskohteet.

Esittelijä päättää tarvittaessa LAVA:n käytöstä muissa yhteyksissä.

Valmisteleva viranhaltija:

Vastaa LAVA:n tarpeen huomaamisesta ja sen toteuttamisesta.

Asiantuntijat:

Osallistuvat tarpeen mukaan kutsuttuna arviointiin osana työryhmää tuoden arvioitavan aiheen kannalta tarvittavaa osaamista.

Lapsiystävällinen kunta -koordinaattori:

Toimii tarvittaessa tukena prosessissa.

Viestinnän ja osallisuuden tiimi:

Huolehtii tarvittaessa tiedottamisesta ja auttaa lasten, nuorten ja perheiden osallistamisessa.

Osallistamisessa voidaan hyödyntää verkostokonsultteja.

Päätöksentekijä:

Ratkaisee ja linjaa, milloin LAVA tehdään. Perehtyy arvioinnin tuloksiin ennen päätöksentekoa.

Voi palauttaa asian valmisteluun, jos LAVA on jäänyt tekemättä.

Tekee lopullisen päätöksen ottaen huomioon lapsen edun ja oikeudet.

1. Tunnistetaan tarve

Toimialan esittelijä ja johtoryhmä tunnistavat osana talousarvion suunnittelutyötä lapsivaikutusten arviointia edellyttävät muutoskohteet.

Lautakunnat päättävät vuosittain mistä toimenpiteistä tulee ainakin tehdä lapsivaikutusten arviointi.

Myös valmisteluvaiheessa tulee toteuttaa LAVA ilman erillistä päätöstä, mikäli toimenpiteellä on merkitystä lasten, nuorten tai perheiden kannalta.

Lapsivaikutusten ennakoarviointi eli LAVA on tehtävä riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta arvioinnin tulokset voidaan ottaa huomioon jatkovalmistelussa ja päätöksenteossa.

1. Tunnistetaan tarve

Arvioinnin lähtökohtana on tunnistaa, onko päätettävällä asialla vaikutuksia lapsein tai nuoriin. Tarpeen tunnistamisessa voidaan hyödyntää seuraavia kysymyksiä:

- Kohdistuuko päätös haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, kuten vähemmistöihin kuuluviin, vammaisiin tai kodin ulkopuolelle sijoitettuihin lapsiin?
- Voiko päätös heikentää lasten asemaa tai oikeuksia?
- Ovatko vaikutukset pitkäkestoisia, laajoja tai pysyviä?
- Onko päätöksellä suoria vaikutuksia lapsein, vai ovatko ne välillisiä?
- Onko päätettävä asia uusi tai kiistanalainen?
- Voidaanko tehty päätös helposti korjata tai perua?

Mikäli johonkin näistä kysymyksistä vastaat myöntävästi, LAVA tulee toteuttaa.

2. Tehdään suunnitelma

LAVA-prosessin suunnittelu alkaa, kun valmistelija perustaa työryhmän, johon kutsutaan asian kannalta tarpeelliset asiantuntijat. Prosessi ei saa jäädä yhden henkilön vastuulle.

Keskeiset tehtävät:

- Nykytilan kuvaus ja vaihtoehtojen määrittely: Mitä vaihtoehtoja päätettävässä asiassa on? Suppeassa arvioinnissa vertaillaan nykytilaa ja yhtä uutta vaihtoehtoa; laajemmassa arvioinnissa mukana voi olla useita vaihtoehtoja.
- Arviointinäkökulmien valinta: Tunnistetaan, mihin lapsen oikeuksiin ja hyvinvointiin asia voi vaikuttaa. Esimerkkejä vaikutuskohteista:
 - Lasten tai nuorten kasvun ja kehityksen yksilöllinen tukeminen
 - Lasten ja nuorten asuminen tai kasvuympäristö
 - Lasten ja nuorten turvallisuus tai turvallisuuden tunne
 - Vaikutukset perheiden taloudelliseen tilanteeseen
- Tiedon tarpeen arviointi: Onko asiaan jo olemassa olevaa tietoa? Jos tietoa ei ole riittävästi, suunnitellaan lisätiedon keruu ja lasten sekä nuorten osallisuusprosessi.
- Viestintäsuunnitelman laatiminen: Miten ja kenelle viestitään arvioinnista? Läpinäkyvyys vähentää epäluuloja ja lisää luottamusta.

3. Kerätään lisää tietoa ja toteutetaan lasten ja nuorten osallisuus

Kerättävä tieto voi olla asiantuntijatietoa, tilastollista tietoa tai lasten ja nuorten kokemustietoa. Osallisuus vahvistaa lasten oikeutta tulla kuulluksi.

Menetelmiä tiedon keräämiseen:

- Kyselyt: Laajalta joukolta kerättävä mielipide, esimerkiksi sähköisesti.
- Keskustelutilaisuudet: Ryhmä- tai yksilöhaastattelut, joissa lapset voivat esittää kysymyksiä ja tuoda esiin huoliaan.
- Visuaaliset ja leikilliset menetelmät: Esimerkiksi tarinankerronta, legotyöpajat tai digitaaliset keskusteluseinät, kuten Padlet.
- Havainnointi: Käytännön havainnot lasten arjesta esimerkiksi kouluissa tai vapaa-ajan toiminnassa.

On tärkeää viestiä lapsille ja nuorille prosessin tarkoituksesta ja siitä, miten heidän näkemyksiään hyödynnetään.

4. Analysoidaan tietoa ja arvioidaan vaikutuksia

Analyysi koostuu kerätyn tiedon järjestämisestä, vaikutusten kuvaamisesta ja päätösvaihtoehtojen vertailusta. Kirjaaminen tapahtuu hyvinvointikertomus.fi sivustolle.

Arvioinnissa käytetään asteikkoa, jossa:

-3 = merkittävä negatiivinen vaikutus

0 = ei vaikutusta

3 = merkittävä positiivinen vaikutus

Analyysissa arvioidaan sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutuksia. Lopuksi laaditaan yhteenveto ja suositukset päätöksentekoa varten. On tärkeää, että lapsen etu punnitaan kaikissa vaiheissa.

5. Tehdään päätös ja tiedotetaan siitä

Päätöksentekijöille toimitetaan päätösehdotus sekä kaikki tarvittava aineisto. Päätöksentekijän vastuulla on perehtyä materiaaliin ja ottaa huomioon lapsivaikutusten arvioinnin tulokset. Jos LAVA on jäänyt tekemättä asiassa, jossa se olisi pitänyt tehdä, asia voidaan palauttaa valmisteluun.

Viestintä:

Päätöksestä ja sen perusteluista viestitään avoimesti kaikille osapuolille, mukaan lukien lapset ja nuoret. Osallistuneille kerrotaan, miten heidän näkemyksensä vaikuttivat päätökseen.

6. Seurataan ja arvioidaan toteutuneita vaikutuksia

Päätöksen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin seurataan ja arvioidaan sovitusti. Jos vaikutukset poikkeavat ennakkoarvioista, voidaan tarvittaessa tehdä korjaavia toimenpiteitä.

Keskeiset kysymykset seurannassa:

Toteutuivatko ennakoidut vaikutukset ja miten?

Tarvitaanko jatkotoimenpiteitä?

Mikä prosessissa onnistui ja mikä taas ei?

ROVANIEMI

KIITOS!